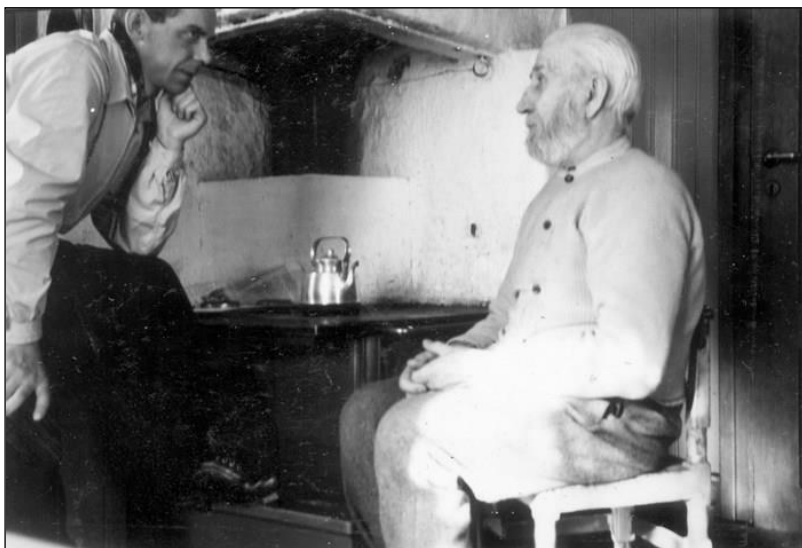

Det läsande folkets Nordh

Vänner. Jonas Larsson (ovan t.h.) var yngste sonen till Lars Pålsson och huvudpersonen i romanen *Fjällfolk*. Här är författaren Bernhard Nordh på besök.

Foto: Bernhard Nordh.

Av MarieLouise Samuelsson

Bernhard Nordh är en av 1900-talets mest lästa författare. Mellan 1936 och 1970 skrev han 27 romaner, från 30-talet och fram till 1990-talet, under fem decennier, fanns han bland folkbibliotekens tio mest utlånade.

Ändå är han för många ett okänt namn, också för litterärt och populärkulturellt intresserade. Att aldrig ha hört talas om Bernhard Nordh kan handla om födelseår, det var fram till 1986 – med kort comeback 1995 – som Bernhard Nordh hade sin storhetstid i utlåningsstatistiken.

Men att aldrig ha hört talas om Bernhard Nordh kan också vara både en (medel)klassmarkör och en geografisk bestäm-

ning, det var arbetarklassen i allmänhet och arbetarklass i landsorten i synnerhet som läste.

Jack London möter Jan Guillou

Han hör hemma i samma sociala bokhylla som Sven-Edvin Salje och Sigge Stark, Margit Söderholm och Albert Viksten. Från dagens perspektiv skulle man kunna beskriva honom som en korsning av Jack London och Jan Guillou.

Bernhard Nordh levde, skrev och lästes i ett Sverige vars (populär)kultur präglades av en intill gråtmildhet sentimentaliserad längtan till barndomens röda stuga. En av amerikadrömmar och beredskapsår underblåst hemlängtanskultur med dyrkan av Marken och Grödan hemmavid, en kultur som också göddes av nybyggarromantiska amerikafarardrömmar om den stora världen, om vidder och vildmark långt borta.

När det gäller det sistnämnda var förstas Jack London en populär förebild, i hans svenska spår finns Albert Viksten och Bernhard Nordh. En av de få – den enda? – avhandlingar där Nordh förekommer är Mats Rehns *Jack London i Sverige*. Det skrevs också en uppsats på Bibliotekshögskolan på 70-talet, men den mest fullständiga personteckningen av författaren är gjord av journalisten Matts Heijbel som skrivit en porträttbok.

Författarskapet är också relativt okänt inom litteraturvetenskapen, – inte ens som exempel på underhållning har hans författarskap intresserat litteraturforskarna.

Hör inte till lättviktskulturen

De senaste decennierna har annars alltmer forskning initierats kring populärkultur, som serietidningar, flickböcker och kiosklitteratur.

Men Bernhard Nordh räknas inte till den lättviktskultur som är sofistikerad eller trendig. Jordigt jordnära bygdero-

maner och norrländska vildmarkshjältar är antagligen inte lika lätta att kokettera med eller "kultförklara", om man jämför med så kallade hårdkokta deckare eller flickromsromantiska fenomen som Hjärtebiblioteket och Vita Serien.

- Nej, när det gäller forskning kring populärkultur är den svenska inte lika lockande och glamourös som den anglosachsiska, säger Lars Furuland, professor emeritus i litteraturhistoria som försökt väcka intresse för forskning av folklig populärlitteratur.

- När jag kom till Uppsala 1952 fick man knappt ens syssla med Dan Andersson.

Lars Furuland säger själv att han under åren kanske inte ägnat energi åt att väcka intresse speciellt för Bernhard Nordh, men numera är Lars Furuland i alla fall med i det nystartade Bernhard Nordh-sällskapet, ett sällskap med avsikt att stimulera Bernhard Nordh-forskning.

Punkt två i stadgarna lyder:

"Bernhard Nordh-sällskapet har till ändamål att initiera och stödja vetenskaplig forskning kring hans liv och verk".

Sällskapet som bildades i Vilhelmina sommaren 2000, i samband med 100-årsminnet av Nordhs födelse, hoppas sprida mer kunskap och öka riksintresset för ett numera mest regionalt uppmärksammat författarskap.

Att det är norrifrån som initiativet kommer hör samman med att Vilhelminafjällen var Bernhard Nordhs speciella litterära landskap, hans mest lästa och kända roman är *I Marsfjällets skugga*. Andra titlar som berättar om de miljöer som han helst skildrar är *Fjällfolk*, *Undan frostpiskan*, *Fjällbruden*, *Nybyggarna vid Bäversjön* och *Vargjakten*.

Hans engagemang var inte bara litterärt, hans solidaritet med befolkningen i Marsliden, i fjällets skugga, resulterade i att han tog initiativ till en insamling till ett kraftverksbygge.

Avundsvärd språkbehandling

Bernhard Nordh var själv sörlänning, född 1900 i Björklinge i Uppland, och som så kallad oäkting också född in i ett öde som kunde vara en av hans egna berättelser. Det vill säga berättelser om möjligheten och omöjligheten att ändra detta öde, om drömmar och revanschlust. Det handlar om klassiska äventyrs- och pojkboksstrukturer, enkelt skrivna, men med en grammatik och språkbehandling som borde få flera av dagens blankpärmade bestsellerskribenter att skämmas.

Bernhard Nordh behärskar förutom språket också viss ironi, den självbiografiska *I min gröna ungdom* berättar om ett snöpligt slut för den 19-åring som drog till fjälls för att bli trapper och björnjägare.

Att Bernhard Nordh upptäckte språket skönlitteraturen – och biblioteken! – berodde på mormodern som var lärardotter och visste vikten av läsning som stegpinne uppåt för fattigt folk. Mamman som var piga gifte sig så småningom, styvfadern bidrog med efternamnet Nordh.

Men något annat än kroppsarbete var naturligtvis inte tänkbart för en faderlös pojke uppväxt i statarmiljö. Efter skolan började han arbeta på Strömsbergs bruk, men avskydde både lantarbetarslit och fasta anställningar och flydde det snart för ett mer omväxlande rallarliv. Han blev tidigt syndikalist, svartlistades för att han deltagit i strejker och sålt Brand och Stormklockan. Så småningom drevs han – både av svartlistningen och av sin egen rastlöshet – ut på vägarna som luffare och tillfällighetsarbetare.

Vid torvbrytning i Närke skadade han sin ena arm och det var möjligen då han bestämde sig för att bli författare.

Han gick målmedvetet tillväga, tog en NKI-kurs i svenska språket och lärde sig stenografera perfekt, något han kom att ha nytta av när han senare gjorde research i kojor och stugor vid Vilhelminafjällen:

- Jag tycker nog att det är romanerna i fjällmiljö som är bäst, säger Lars Furuland.

Bernhard Nordh skrev 27 romaner men var också en uppskattad fotograf. Foto: Bernhard Nordh.

Den egna uppväxtmiljön blev också rent litterärt för trång för Bernhard Nordh. Statarnas, lantarbetarnas och bruksarbetarnas värld var redan in-tecknad, av namn som Ivar Lo Johansson, Moa Martinson och Jan Fridegård.

Bernhard Nordh lär också ha varit mycket medveten om att dessa in-teckningar dessutom gjorts av kvalitetsmässigt bättre företrädare för den klassmedvetenhet som han själv ville

skildra. Jack London inspirerade då till en utväg, till en annan miljö att muta in.

Han var målinriktad när det gällde att ha skrivandet som yrke och producerade under ett tiotal år 369 noveller. Bernhard Nordh-sällskapet har i sin ägo hans omsorgsfullt förda kassaböcker som vittnar om konsten att i 20- och 30-talets Sverige försörja hustru och fyra barn på att skriva för tidskrifter och tidningar.

Han debuterade som romanförfattare 1936 med *Jorden är god*, och slog året efter igenom med *I Marsfjällets skugga*. Till skillnad från en annars jämförbar författarkollega i underhållningsgenren, Sigge Stark, ansågs han ha klass nog att finnas på biblioteken.

Bernhard Nordhs popularitet blev snabbt grundmurad, men hos kritikerna var framgångarna inte lika självklara. Särskilt hårt åtgången blev han av den unge litteraturkritikern Sven Delblanc som sågade Nordh så till den grad att Fridegård kände sig manad att rycka ut till hans försvar. Och i UNT skrev Ingeborg Nordin-Grip: "Författaren har lyckats. Hans bok kommer att intaga en särskild plats i vår Norrlandslitteratur" och i SvD skrev signaturen Svale att Nordh "kan sina figurers karga livsvillkor och molande ensamhet".

Bernhard Nordhs böcker ingick i Folket i Bilds folkbibliotek vilket innebar upplagor på över 100 000 för varje titel, han är översatt till sju språk och några av böckerna, bland annat *Ingen mans kvinna*, har blivit film.

Förtjänar att tas på allvar

Lars Furuland beskriver Bernhard Nordhs författarskap som ojämnt, men tycker samtidigt att han förtjänar att tas på allvar mer än "bara" ett populärkulturellt fenomen eller en underhållningsförfattare.

Han säger också att Nordh kanske haft otur att ha flera, åtskilda läsekretsar, dels FIB-publiken och dels de med ett

mer regionalpatriotiskt intresse, vilket kan ha gjort det svårare att komma ihåg honom efter förtjänst.

Själv minns jag som läste Bernhard Nordh vid väldigt unga år, han fanns i mormors och morfars bokskåp och bredvid föräldrarnas Jack London och Margit Söderholm - mest de dramatiska titlarna, som *I Marsfjällets skugga*, men också löf-tesrikt flickboksliknande *Tösen på Valtomta*.

I dag är Bernhard Nordh intressant som återspeglare av drömmar i tidigt, lantligt folkhem. En av hans böcker, en kritisk roman om bondekooperationen, har också just titeln, *Folkhemmet*.

I tjugoförsta seklet är Bernhard Nordhs - och andras - vildmarksdrömmar förstas överspelade. Kartan har inte längre några vita fläckar, ödemarksstrapatser har blivit dokusåpaintriger och dagens trapper klarar sig inte utan gore-tex, mobiltelefon och after ski. Vilket alltså kan göra det extra intressant att ta del av det säregna författarskap som behöll det läsande folkets kärlek i fem decennier.

Han gavs ut av Folket i Bild, blev så småningom LT-författare och ingår nu i Wahlströms utgivning.

Antikvariat och bibliotek är säkra ställen för den som vill läsa mera, liksom Bernhard Nordh-sällskapets hemsida www.bernhardnordh.se.

Artikeln är tidigare publicerad i det första numret av tidningen *Dagens Forskning* som utkom måndagen den 7 januari 2002.